

Пашкевич М. Розвиток продуктивних сил в аспекті системного державного управління [Електронний ресурс] / М. Пашкевич // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 2 (7). — С. 163-169. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12pmssdu.pdf>.

УДК 330.332.2;351.82
JEL Classification: R11, R5

Марина Пашкевич

ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
пр. Карла Маркса, 19, м. Дніпропетровськ, 49600, Україна
e-mail: pashkevichms@rambler.ru
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ В АСПЕКТІ СИСТЕМНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Досліджується проблема збалансованого державного управління регіональним розвитком. Метою досліджень є теоретичне обґрунтування характеристик міжсистемних зв'язків державної системи управління та регіональної системи продуктивних сил. Завданнями визначено дослідження ключових компонент системи державного управління, складників продуктивного потенціалу та зв'язків між ними. Результатом досліджень є обґрунтування регіонального інституціонального капіталу, як складника продуктивного потенціалу розвитку регіону; характеристик ієрархічних та функціональних системних зв'язків.

Ключові слова: продуктивні сили регіону, регіональна економіка, державне регулювання, система державного управління.

Марина Пашкевич

РАЗВИТИЕ ПРОДУКТИВНЫХ СИЛ В АСПЕКТЕ СИСТЕМНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Аннотация. Исследуется проблема сбалансированного государственного управления региональным развитием. Целью исследований является теоретическое обоснование характеристик межсистемных связей государственной системы управления и региональной системы продуктивных сил. Задачами обозначены исследования ключевых компонент системы государственного управления, составляющих продуктивного потенциала и связей между ними. Результатом исследований является обоснование регионального институционального капитала, как составляющей продуктивного потенциала региона; характеристик иерархических и функциональных системных связей.

Ключевые слова: продуктивные силы региона, региональная экономика, государственное регулирование, система государственного управления.

Marina Pashkevych

National Mining University
Karl Marks avenue, 19, Dnipropetrovs'k, 49600, Ukraine
e-mail: pashkevichms@rambler.ru
Ph.D., Associate Professor, Department of Business Economics

DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE FORCES IN THE ASPECTS OF SYSTEM PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract. *The issues of balanced state governing of regional development are investigated. The theoretical justification of interconnections between state government system and regional productive capacity system is a goal of research. The identifying key components of the state government system, regional production potential and interconnections are objectives. Justification of regional institutional capital as a component of regional production potential, characteristics of hierarchical and functional system connections is a result of research.*

Keywords: *regional productive capacity; regional economy; state governance; system of the state government.*

Постановка проблеми. Набуття регіонами певного рівня управлінської автономії істотно ускладнює процес реалізації системою державного регулювання своєї державоутворюючої функції, яка, у першу чергу, полягає у об'єднанні продуктивних сил матеріального та нематеріального характеру для збереження територіальної, політичної, економічної та соціальної цілісності. Між тим, явище економічного сепаратизму окремих економічних агентів може бути притаманним і регіонам в цілому, звідки напрями та характер використання продуктивних сил регіонів, мета та вектор їх розвитку можуть кардинально відрізнятися у рамках однієї держави. Відсутність же достатніх важелів впливу, стримуючих антагоністичну поведінку регіональних еліт, з боку органів державного та національного регулювання дозволяє перевести таку ситуацію у ранг проблеми, для вирішення якої необхідно розробляти теоретико-методологічне підґрунтя. Приміром, у Великій Британії процес реформування системи державного управління регіональним розвитком тривав понад 25 років, протягом яких неодноразово трансформувалася і політика, і механізми взаємодії держави та регіонів [4]. Таким чином, «головним завданням державного управління регіональним розвитком стає «розблокування» регіонального (місцевого) розвитку» [2]. Проблема забезпечення розвитку продуктивних сил на основі збалансованого державного регулювання є актуальною та своєчасною для вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підтверджують актуальність окресленої проблеми і результати досліджень Соболь Р. Г. [3], у яких зроблено висновок про необхідність розробки окремих підходів до регіонального і територіального управління, оскільки регіональне управління спрямоване на внутрішній регіональний розвиток, а територіальне – на «міжрегіональне суспільне відтворення».

На рис. 1 представлено основні ідеї низки моделей співвідношення регулюючої та регульованої системи у галузі встановлення зв'язків між центральною та регіональною владою у межах однієї країни, а також взаємовідносин між різними країнами у межах союзних інтеграційних утворень [1, 4]. Віддзеркалюючи різні сфери соціально-економічних відносин, ці моделі демонструють підходи до вирішення однієї загальної проблеми – конструювання ефективної системи відношення цілого та його частин.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. На наш погляд, поряд з позитивними рисами у наведених моделях різних типів міжсистемних зв'язків державного регулювання та регіонального розвитку, можна відмітити певний недолік. Усі вони передбачають одномоментний перехід від однієї форми зв'язків центру та регіонів до іншої.

Однак, таке управління може викликати соціально-економічну ентропію, яка призведе до гальмування розвитку кожного окремого суб'єкту регіональної економіки та до істотного пошкодження всієї системи з втратою синергетичного ефекту сукупності економік регіонів.

Мета статті. Таким чином, метою досліджень, результати яких викладено у даній статті, є теоретичне обґрунтування особливостей існуючих міжсистемних зв'язків між державною системою управління та регіональною системою продуктивних сил. Для досягнення поставленої мети необхідно обґрунтувати концепцію моделі взаємного проникнення між державним регулюванням та регіональним розвитком; визначити та дослідити ключові компоненти системи державного управління, а також основні складники продуктивного потенціалу регіону та встановити особливості зв'язків між ними.

Викладення основного матеріалу. Для уникнення негативних наслідків, які мають моделі взаємозв'язків між системою державного управління і регіональним розвитком, запропоновано авторську модель вибіркової децентралізації державної влади, у основі якої є принцип поступового надання окремим регіонам розширених прав та повноважень (рис. 1). Такі регіони повинні обиратися на основі системи зважених показників ефективності їх внутрішнього розвитку та ефективності функціонування всієї системи регіональних економік при досягненні нею певного співвідношення централізації та децентралізації управління після послаблення державного регулюючого впливу для деяких регіонів на попередніх етапах. Державне регулювання у моделі вибіркової децентралізації має домінуючу роль, але поступово згідно критеріїв, які містять показники ефективності розвитку регіону та стійкості каркасу державної системи в цілому, окремим територіям надаються розширені повноваження. Цей процес може відбуватися з прискоренням, забезпечуючи таким чином «м'яке» переведення системи державного управління регіональним розвитком у стан обмежених функцій та можливостей здійснення регулюючого впливу, що є важливим з точки зору розвитку продуктивних сил територій.

На відміну від таких складових внутрішнього середовища регулюючого контуру системи державного управління, як структурні елементи, інформаційні потоки, механізми, структурні зв'язки та інші, компонента «загальний системний дизайн» відображає комплекс конфігурацій структурних елементів та зв'язків між ними. Виокремлення цього елементу продиктовано сучасними умовами управління регіональною системою, у яких важливості набуває оцінка синергетичного ефекту від взаємодії групи складових. Тому складова загального системного дизайну характеризує ефективність взаємодії та спільного існування окремих структурних елементів у системі державного управління. Не рідко трапляються ситуації, коли введення певного інструменту державного регулювання у консоль інших механізмів призводить до того, що зменшується ефективність дії цього інструменту, зменшується ефективність дії консолі механізмів, і у підсумку система державного регулювання характеризується мультиплікативним спадом ефективності та результативності: подвійним зниженням керованості регіональної системи та гальмуванням темпів її регіонального розвитку.

Елементи внутрішнього середовища системи державного управління чинять прямий вплив на елементи внутрішнього середовища регіональної економіко-еколого-соціальної системи, які у сукупності формують загальний продуктивний потенціал розвитку регіону (рис. 2). Цей продуктивний потенціал розвитку регіону складається з інтелектуального капіталу, що формується економічними суб'єктами регіональної системи, фізичного капіталу, що формується наявними ресурсами природного та техногенного походження, інституціонального капіталу, що формується внаслідок існуючих у регіональній системі відносин власності.

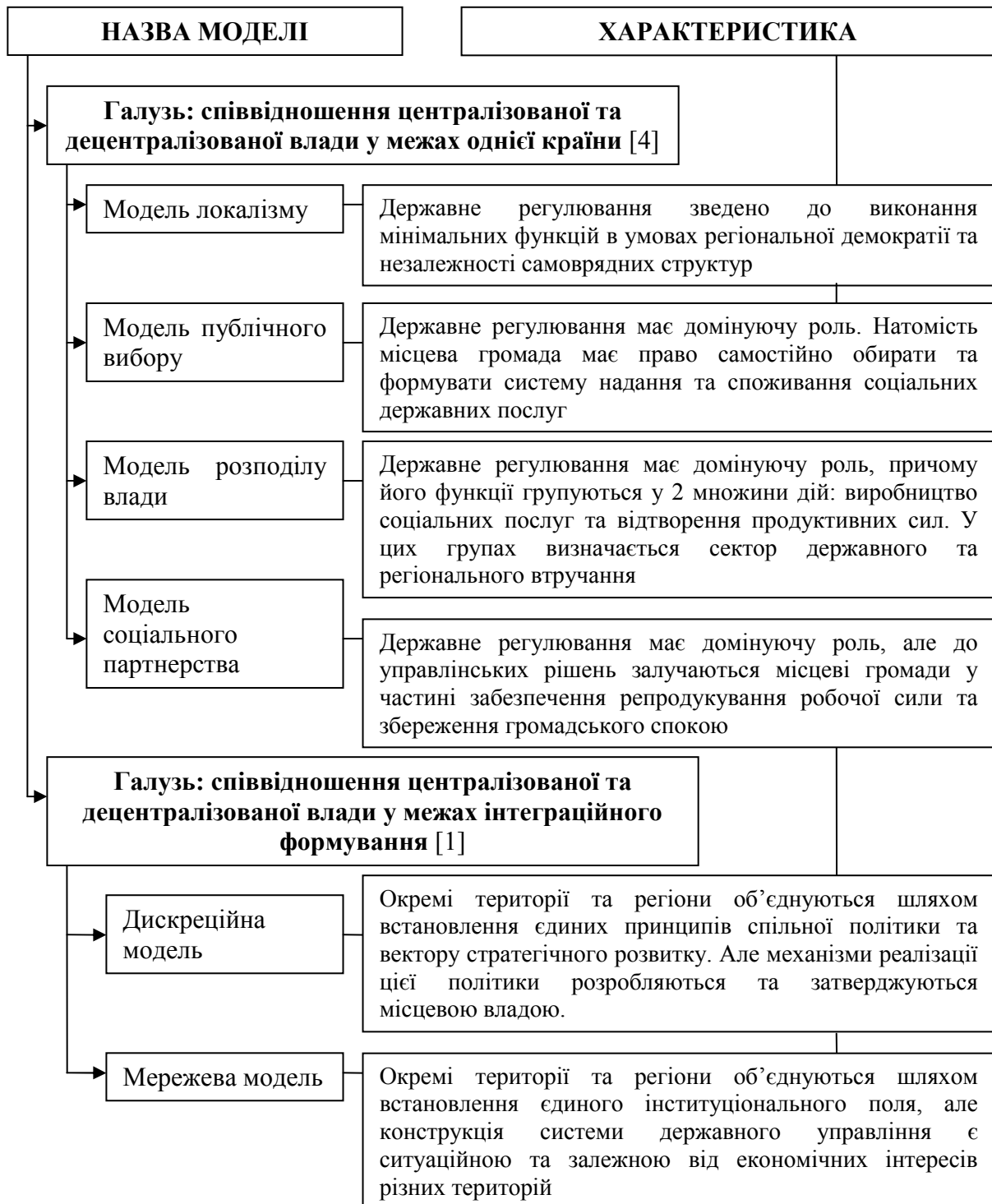

Рис. 1. Моделі різних типів співвідношення регулюючої надсистеми та регульованої підсистеми

Інституціональний капітал регіональної системи (у частині відносин власності) можна визначити, як сукупність правил, норм, регламентів, схем та механізмів щодо розподілу економічних ресурсів між економічними суб'єктами регіональної економіки, використання яких призводить до отримання регіональною економікою додаткової валової доданої вартості. Наприклад, конфігурації економічних суб'єктів та зв'язків між ними при інституціональному капіталі колишньої централізовано-планової та нинішньої ринкової економіки значно відрізняються. Причому, у певних економічних секторах значно вищу продуктивність має інституціональний капітал ринкової економіки, а у інших –

інституціональний капітал планової економічної системи. З цієї позиції можна довести положення про важливість вирішення науково-практичного завдання оптимізації структури власності у регіональній економіці за критерієм найвищої економіко-еколого-соціальної ефективності.

Таким чином, формування політики державного регулювання регіонального розвитку, яка становить теоретичне обґрунтування нових більш ефективних механізмів взаємодії економічних суб'єктів, за сутністю своєю становить примноження регіонального та державного інституціонального капіталу.

На відміну від інтелектуального капіталу, інституціональний капітал має низку наступних особливих характеристик. По-перше, інституціональний капітал не може бути привласнений жодним окремим економічним суб'єктом, тому що він є колективним надбанням суспільства держави або певної території. По-друге, інституціональний капітал є обов'язковим для використання під час процесів створення благ усіма економічними суб'єктами, що обумовлює наявність його стабільної частки у вартості продукції та послуг. По-третє, інституціональний капітал не може бути взятий на облік та зарахований до складу необоротних активів окремих підприємств внаслідок неможливості у даний час існування правових основ процесу його привласнення та методики обрахування його фактичної вартості. По-четверте, інституціональному капіталу властиві міжрегіональна, міждержавна та глобальна дифузія, як поступове проникнення, на безоплатній основі у рамках міжнародної кооперації та інтеграції.

Рис. 2. Вплив складових системи державного управління на продуктивний потенціал розвитку регіону

На основі обґрунтованого інституціонального капіталу, як складника регіонального продуктивного потенціалу, представляється можливим стверджувати, що у системі державного управління повинні бути передбачені особливі конфігурації структурних елементів та структурних зв'язків, які б забезпечували ефективний державний регулюючий вплив на процеси примноження інституціонального капіталу, контролю за дотриманням принципів та правил його використання, трансферу та дифузії новітніх організаційних рішень у сфері державного управління. Також у системі державного управління повинен бути створений єдиний координуючий центр з дослідження питань збереження та примноження державного та регіонального інституціонального капіталу.

Якщо структурні елементи системи державного регулювання розвитком продуктивних сил регіону являють собою окремі органи державної влади різних рівнів ієрархії, у функції яких входить регулювання регіонального розвитку і які здатні чинити навіть найменший вплив на підсумкові вихідні управлінські рішення всієї системи державного управління, то структурні зв'язки між елементами відображають ієрархічні зв'язки між органами влади, а також різні функціональні сполучення між ними.

За допомогою ідентифікації та оцінки ієрархічних зв'язків структурних елементів можна визначити силу та значимість, наприклад, експертної оцінки фахівців різних управлінь та відомств щодо певного регулюючого рішення, та заздалегідь спрогнозувати підсумковий регулюючий вектор. Особливо це важливо тоді, коли рішення щодо регіонального розвитку є апіорі конфліктними та не відповідають інтересам усіх органів державної влади. Це дозволить здійснювати регулювання регіональним розвитком на засадах рефлексивності та ще більшою мірою підвищити керованість регіональної системи внаслідок оптимізації вихідних управлінських заходів. За допомогою моніторингу та аналізу функціональних зв'язків між елементами системи державного управління представляється можливим оцінити ступінь суперечливості регулюючих рішень, тому що чим більша кількість різних органів влади функціонально пов'язана з певним регулюванням, тим більше аспектів цього рішення необхідно врахувати, і тим більшим є потенційний рівень його суперечливості. У свою чергу, це може вплинути на остаточне прийняття або відхилення певного напрямку та інструментів регулювання регіональною системою.

Висновки. Таким чином, на основі викладеного матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Для забезпечення поступового процесу децентралізації державної влади на користь розширення владних повноважень органів місцевого самоврядування за комплексним критерієм, який складається з ефективності розвитку регіону, як окремої структурної одиниці, та ефективності функціонування системи регіонів в цілому, запропоновано використовувати принципи моделі вибіркової децентралізації, яка передбачає поетапне та вибіркоче надання регіонам більших прав та повноважень.
2. З метою забезпечення більшої ефективності державного регулюючого впливу на регіональну економіку та розвиток продуктивних сил запропоновано розрізняти у структурі регіонального продуктивного потенціалу такий складник, як регіональний інституціональний капітал, який має низку особливостей та характеристик.
3. Для конструювання стійкої та життєздатної системи державного управління розвитком територій запропоновано виокремити такі типи міжсистемних зв'язків, як ієрархічні та функціональні. Врахування властивостей цих зв'язків дозволить уникнути конфліктності та протиріччя у державному управлінні регіоном.

Обраний напрям досліджень має перспективи подальших розвідок. Зокрема, представляється доцільним дослідження можливостей використання критерію керованості регіональної системи під час розгляду рішень про надання цій території статусу такої, що має розширені права та повноваження саморозвитку.

Використана література:

1. Грінченко Ю. Л. Вплив інституційного фактору на структуру та ефективність економічної політики ЄС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Ю.Л. Грінченко. – Київ, 2003. – 16 с.
2. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи [Текст]. - К.: НІСД, 2012. – 56 с.
3. Соболев Р. Г. Регіональне управління економічними процесами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Р. Г. Соболев. – Харків, 2005. – 22 с.
4. Федів І. О. Міжбюджетні взаємовідносини в період трансформації суспільства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. наук з держ. упр.: спец. 25.00.05 «Галузеве управління» / І. О. Федів. – Київ, 2002. – 20 с.

REFERENCES:

1. Grinchenko Y. L. The institutional factor influence the structure end efficiency of EU economic policy: dissertation for the degree of candidate of economic sciences: the field 08.05.01 “World economics and international economic relations” [*Vplyv institutsiyjnoho factoru na structure ta efektyvnis't ekonomichnoyi polityki ES*]. Kyiv, 2003. 16 p.
2. Implementing reforms of state governance of regional development: issues and perspectives [*Reformuvannya derzhavnoho upravlinnya rehional'nyim rozvitkom: stan, problemy, perspektivy*]. Kyiv, NISR, 2012. 56 p.
3. Sobol' R. G. Regional administration of economic processes: dissertation for the degree of candidate of sciences of state government: the field 25.00.02 “Mechanizm of state government” [*Rehional'ne upravlinnya ekonomichnymi protsesamy*]. Kharkiv, 2005. 22 p.
4. Fediv I. O. Interbudget relations during the period of public transition in Ukraine: dissertation for the degree of candidate of sciences of state government: the field 25.00.02 “Mechanizm of state government” [*Mizgbudzgetni vidnosyny v period transformatsiyi suspil'stva v Ukraini*]. Kyiv, 2002. 20 p.

Рецензія: д.е.н., проф. Швець В. Я.

Reviewed: Dr., Prof. Shvets V. Ya.

Received: October, 2012

1st Revision: November, 2012

Accepted: November, 2012

